

SIGURD JENSEN OG CLAUS M. SMIDT: Rammerne sprænges. Københavns historie bind 4. 1830-1900. Kbh., Gyldendal, 1982. 312 s. incl. register og litteraturvejledning. Ill.

Bogen dækker den periode, da København – under firedobling af indbyggertallet og sammenvoksning med 5-6 nabokommuner – forvandlede fra en velafgrænset fæstnings-residens- og havneby til et industrialiseret storbysamfund i kontinuerlig ekspansion. Forfatteren, fhv. stadsarkivar Sigurd Jensen fik lige før sin død (2.10.1981) næsten afsluttet manuskriptet, men det er afrundet og suppleret af kunsthistorikeren Claus Smidt, hvilket giver sig udslag i en betydelig interesse for arkitekturen og andre fysiske sider af tidens mægtige byggeaktivitet. I øvrigt behandles navnlig erhvervsudviklingen, arbejderforholdene, socialforsorg og sundhedsvæsen, livsformer og fritidsvaner – alt med et tidsmæssigt skel omkring 1860. Alt ialt et hurtigt og letfatteligt uddrag af en omfattende litteratur om landets og byens forhold i almindelighed, sjældent videregivende indsigt, der ikke for længst er på tryk. Vægtigst er nok gennemgangen af den kommunale politik fra L. N. Hvidt og H. P. Hansen over L. C. Larsen, Meldahl og Fenger til H. Kayser, Borup og Jens Jensen. På dette område, hvor der bl.a. bygges på Sig. Jensens egne studier (se *Historiske Meddelelser om København* 1967, 1976 og 1981), gives der et billede med klarere konturer end i tidligere forsøg. Overalt vil dog både fagfolk og mere videbegærlige lægfolk utvivlsomt savne fordybelse. Det skyldes, at omkring halvdelen af de 300 sider er brugt på billederne, der er ret små men overordentlig talrige (vel eet pr. side) og forsynet med fortællende tekster. De allerfleste velkendte og mere egnede til at fastholde etableret lokalkolorit end til at uddybe teksten, der med sine 150 sider kun netop når at præsentere de mange forskellige træk og sider i udviklingen. Herudover fastholdes en livfuldt fortællende, halvvejs kauserende fremstillingsform, som lader de glatte selvfølgeligheder og de runde overgange dominere over al systematisk sammenfatning og problematisering. Således forsvinder de lange træk i forbedringen af levestandard (incl. boligforhold, madforbrug, fritid, sundhed osv. osv.) bag de mange forskellige »tidstypiske« småtræk og konventionelle generalisationer af typen »Der var da heller ikke så lidt at feste for i disse år (ca. 1892)... man var ligesom på vej mod et lidt rimeligere samfund... man var så småt ved at blive klar over, at den kulde og hårdhed, der havde præget den blomstrende liberalisme ikke var til at leve med i det lange løb...« (s. 262, jfr. s. 112 og s. 142). Det bliver heller ikke på nogen måde klart for os, hvorfor og hvordan flere hundredetusinde energiske unge arbejdere, landmandsdøtre og lærersønner strømmede til Istedgade og Utterslev fra Nordjylland, Lolland og Småland, medmindre man redegør for de høje og stigende lønninger, for opstigningsmuligheder og den livsudfoldelse, som kun kunne nås i den store by.

Jeg tror, det havde været muligt at fastholde sådanne bærende linjer og problemstillinger også inden for en pladsramme af 300 sider og også uden at bryde den udmærkede målsætning – den lødige underholdning og den letfordøjelige oplysning – som er bogens.

Niels Thomsen